

«ΟΙΚΟΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ»

Πιλοτικό πρόγραμμα περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και ανάπτυξης της φιλαναγνωσίας για μαθητές Δημοτικού Σχολείου

Θάλεια Καλαμαλίκη,

Νηπιαγωγός – Φιλολόγος, Υπ. διδάκτωρ Περιβαλλοντικής Εκπ/σης
Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπ/σης ,Δ/σης Α/θμιας Εκπ/σης ν. Ευβοίας
E – mail: thakal@in.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σχέση με το περιβάλλον σαν αξία δομείται και καλλιεργείται από τα πρώτα χρόνια της σχολικής ζωής του παιδιού. Στη διαμόρφωση φιλοπεριβαλλοντικών στάσεων και συμπεριφορών σημαντικός θεωρείται και ο ρόλος της σύγχρονης παιδικής λογοτεχνίας. Οι λογοτεχνικές ιστορίες για παιδιά νηπιακής και σχολικής ηλικίας μεταφέρουν το σύγχρονο οικολογικό προβληματισμό αγγίζοντας με γνώση και ευαισθησία ποικίλα περιβαλλοντικά θέματα και προβλήματα και προσπαθούν να μνήσουν τα παιδιά στο αειφορικό πρότυπο διαχείρισης του περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια των προγραμμάτων περιβαλλοντικής αγωγής και με στόχο την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών και την ανάπτυξη της φιλαναγνωσίας σχεδιάστηκε και προτάθηκε για εφαρμογή σε σχολεία του νομού Ευβοίας πιλοτικό πρόγραμμα με τίτλο «Οικοβιβλιοθήκη» που απευθύνεται σε μαθητές όλων των τάξεων του Δημοτικού Σχολείου.

Ξεκινώντας από τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης του σχολείου με λογοτεχνικά βιβλία με περιβαλλοντικά μηνύματα και βιβλία γνώσεων, οι μαθητές μέσα από ένα πλέγμα δραστηριοτήτων μέσα και έξω από το χώρο του σχολείου όπως αφήγηση και αισθητική έκφραση, διαγωνισμοί, παιχνίδια ,δράσεις στη φύση αναπτύσσουν γόνιμο προβληματισμό για τη σχέση μας με το περιβάλλον, δημιουργούν ,προβαίνουν σε δράσεις και κυρίως ενθαρρύνονται να διαβάσουν πολλά βιβλία.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: βιβλιοθήκη, παιδικό βιβλίο, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, δημιουργικές δραστηριότητες

ΕΙΣΑΓΩΓΗ -ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Σύμφωνα με το Warnock το σχολείο μπορεί να επηρεάσει την ηθική ανάπτυξη των παιδιών προς την επιθυμητή κατεύθυνση (Warnock,1996) Οι περιβαλλοντικές αξίες¹ μπορούν να καλλιεργηθούν μέσα από ένα πλήθος δραστηριοτήτων με κύριο χαρακτηριστικό τη βιωματική προσέγγιση θεμάτων που αφορούν το περιβάλλον και την προστασία του. Η φαντασία πρέπει να αποτελέσει σημαντική διάσταση της μαθησιακής διαδικασίας (Egan&Nadaner,1988,Warnock,1976,1977), επειδή ακριβώς μόνον μέσω αυτής μπορούν να γίνουν τα νοητικά άλματα, τα οποία δεν είναι δυνατόν να γίνουν μέσω της λογικής σκέψης . Μια ιστορία μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη της φαντασίας (Hadzigeorgiou

---

¹ *Γεωργόπουλος, Α.*(2002). Περιβαλλοντική Ηθική, Αθήνα: Gutenberg. *Φλογαίτη, Ε.*(2006).Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα *Θεοδωροπούλου, Ε.* (2005) «Περιβαλλοντική Ηθική, ένα σταυροδρόμι σε σταυροδρόμι», in : *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ερευνητικά δεδομένα & Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός* (επιμ., Καίλα Μ., Θεοδωροπούλου Ε., Δημητρίου Α., Ξανθάκου Γ., Αναστασάτος Ν.), Αθήνα, Ατραπός, σσ. 267-285

& Stefanich,2001Χατζηγεωργίου,2000). Τα παιδιά οδηγούνται στην κατανόηση της πραγματικότητας μέσα από ένα υπέροχο ταξίδι στον κόσμο της φαντασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις η απλή ανάγνωση των ιστοριών φαίνεται να είναι επαρκής στην προσέγγιση επιστημονικών δεδομένων,

Η αφήγησή² ιστοριών αποτελεί το πρώτο βήμα σύνδεσης με το βιβλίο. Από μια γενικότερη σκοπιά η αφήγηση χρησιμοποιείται σε καθημερινή βάση, για να δοθεί η δυνατότητα στο διδάσκοντα να «εισέλθει» σε διάλογο με τους μαθητές. Αυτό στοχεύει στο να δοθούν ευκαιρίες για την κατανόηση ιδεών που αφορούν την πραγματικότητα και επομένως ευκαιρίες για το μετασχηματισμό της εμπειρίας και του διδάσκοντα και των μαθητών (Χατζηγεωργίου,2002).

Κατά το Bruner σύμφωνα με εμπειρικές έρευνες καταλαβαίνουμε πιο εύκολα και θυμόμαστε περισσότερο μια σειρά πληροφοριών όταν αυτές έχουν ενσωματωθεί στην πλοκή μιας ιστορίας, παρά όταν οι ίδιες πληροφορίες παρουσιάζονται μ' ένα λογικό ή εννοιολογικό συσχετισμό (Bruner,1990).Επίσης υποστηρίζει ότι σε μια ιστορία εμπλέκονται ταυτόχρονα δύο τοπία ένα εσωτερικό και ένα εξωτερικό. Το εξωτερικό πρέπει να αναφέρεται στη δράση την πλοκή δηλαδή μιας ιστορίας, ενώ το εσωτερικό στον κόσμο της σκέψης και των συναισθημάτων. Με την αφήγηση μιας ιστορίας μπορεί να κατασκευαστούν και τα δύο τοπία (Bruner, 1986).

Ο αφηγηματικός λόγος υπήρξε μια από τις ισχυρότερες και αποτελεσματικότερες μορφές επικοινωνίας και έκφρασης. Η μεγάλη δύναμή, που συνίσταται στη δυνατότητα συναισθηματικής εμπλοκής των ακροατών και του αφηγητή στα γεγονότα, που διαδραματίζονται³ συντέλεσε στη βιωσιμότητα της ιστορίας και εξασφάλισε τη γοητεία της (Γιαννικοπούλου,2005). Η Αναγνωστοπούλου αναφέρεται στη δημιουργία «αγαπητικής σχέσης» ανάμεσα στον αφηγητή και στο μαθητή αναγνώστη – ακροατή, με σημείο σύγκλισης αυτών των δύο το βιβλίο, που μπορεί και πρέπει να λειτουργήσει ως «αντικείμενο του πόθου»Η σχέση αυτή ενδυναμώνει την επαφή του παιδιού με το βιβλίο όταν το εκπαιδευτικό περιβάλλον είναι «επαρκώς καλό»,δηλαδή προτείνει αντικείμενα εξωτερικά – βιβλία που βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση με τα εσωτερικά αντικείμενα επιθυμίας του παιδιού.

Μελετώντας την σύγχρονη Λογοτεχνία για παιδιά και νέους διαπιστώνουμε ότι το φυσικό περιβάλλον αποτελεί ξεχωριστό άξονα ενδιαφέροντος, επισημαίνει ο Β. Δ. Αναγνωστόπουλος στο βιβλίο του «Γάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970 – 1980» και υπογραμμίζει ότι στα σύγχρονα λογοτεχνικά βιβλία «η φύση αποτελεί δυναμική παρουσία μέσα στα βιώματα» του παιδιού και εκείνο έχει τη δυνατότητα ν' αναπτύσσει μια διαλεκτική σχέση μαζί της. Το παιδί «διαλέγεται με το έρμημο δέντρο, το καμένο δάσος, τα πλαστικά λουλούδια, μιλάει στα πουλιά και στα ψάρια, ονειρεύεται χαμογελαστά ακρογιάλια, ήλιο φωτεινό και ζωοδότη, ποθεί το πράσινο και τις αλάνες της παλιάς γειτονιάς» (Αναγνωστόπουλος, 1984).

Η μεγαλύτερη λογοτεχνική παραγωγή βιβλίων με οικολογικό ενδιαφέρον παρουσιάζεται στην κατηγορία «επώνυμα παραμύθια» καθώς και «στις παραμυθιακές ιστορίες που απευθύνονται κυρίως στις μικρές ηλικίες» (Παπαδάτος, 1993).Οι θεματικοί πυρήνες σύγχρονων ιστοριών και παραμυθιών με οικολογικούς προβληματισμούς είναι, η θαλάσσια ρύπανση, τα απειλούμενα είδη, η τροφική αλυσίδα, η ποιότητα ζωής στις μεγαλουπόλεις, τα απορρίμματα, το αστικό πράσινο, το νερό, το δάσος, τα ζώα και τα φυτά,. Ιδιαίτερα αγαπητά στα παιδιά είναι τα ζώα (ήμερα ή άγρια) και τα φυτά (λουλούδια και δέντρα) και αυτά ακριβώς επιλέγονται από ένα μεγάλο αριθμό των συγγραφέων και «ζωντανεύουν» σε πολλά σύγχρονα παραμύθια.

Το οικολογικό βιβλίο δημιουργεί ερωτηματικά και προβληματίζει και αφήνει τα παιδιά να ανακαλύπτουν. Τα τελευταία χρόνια που τα περιβαλλοντικά προβλήματα έχουν οξυνθεί παρακολουθούμε τον εμπλουτισμό της θεματολογίας . Ενδεικτικά αξίζει να αναφέρουμε

² Για την αφήγηση βλ. και *Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου*,(1996) (επ. Κ. Κουλουμπή) *Η τέχνη της αφήγησης*. Αθήνα: Πατάκης, Loiseau, S. (1992). *Les pouvoirs du conte*. Paris : Presses Universitaires de France.

³ K. Egan, *Children's Mind.Talking Rabbits & Clockwork Oranges*. Teachers College Press, New York/London,1999, σσ. 16 - 17

μερικούς από τους θεματικούς πυρήνες που παρουσιάζονται στις σύγχρονες οικολογικές ιστορίες όπως η έλλειψη χώρων πρασίνου στις σύγχρονες πόλεις, το πρόβλημα των πυρκαγιών από ανθρώπινα χέρια και η αντιμετώπισή του, η σημασία της ισορροπίας στα οικοσυστήματα και ο ρόλος του κάθε οργανισμού, η ανακύκλωση των υλικών, η τεχνολογική πρόοδος και οι συνέπειες της στο περιβάλλον, οι κλιματικές αλλαγές τα προβλήματα των αδέσποτων ζώων κ. ά.

Στο σύγχρονο οικολογικό βιβλίο παρατηρείται επαναπροσέγγιση της σχέσης ανθρώπου – περιβάλλοντος. Προβληματισμός και ανακάλυψη της προσωπικής ευθύνης και πρόσκληση για ομαδική δράση με στόχο τη λύση προβλημάτων.

Εκτός από το λογοτεχνικό βιβλίο η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των παιδιών επιτελείται και με την προσέγγιση των βιβλίων γνώσης⁴ αλλά και μια κατηγορία παιδικών βιβλίων που στέκονται ανάμεσα στις δυο καθώς διηγούνται ένα φυσικό φαινόμενο με αφηγηματικό τρόπο.

Η προσέγγιση της λογοτεχνίας μέσα στο σχολείο θα μπορούσε να είναι μια εκδρομή που την επιχειρεί κάθε φορά ο διδάσκων εκ νέου με νέα άτομα. Η επιτυχία ή η αποτυχία της συνάντησης των μαθητών με τα λογοτεχνικά κείμενα οφείλεται τις περισσότερες φορές, αν όχι πάντα, στον τρόπο με τον οποίον προσεγγίζουν τα κείμενα αυτά στην τάξη. (Αναγνωστοπούλου, 2002)

Ο αναγνώστης, στη συνάντησή του με το λογοτεχνικό κείμενο, θέτει σε κίνηση τις γνώσεις του, τις δομές κατανόησης, την προϋπάρχουσα γνώση του κόσμου, τις προηγούμενες αναγνώσεις του, την ευαισθησία και τη φαντασία του. Όπως υποστηρίζει ο Letschert (1992), οι άνθρωποι κατανοούν τον κόσμο μέσα από ιστορίες. Κατά την άποψη του Creswell (1990) η ιστορία αποτελεί ένα κύριο μέρος της ανθρώπινης εμπειρίας. Όταν ψάχνουμε να κατανοήσουμε τον κόσμο γύρω μας ή την κουλτούρα των ανθρώπων, εξετάζουμε τις ιστορίες τους για να μας δια φωτίσουν.

Σήμερα καταβάλλονται προσπάθειες να επιτευχθούν συζεύξεις διαφόρων γνωστικών περιοχών με τη λογοτεχνία. Όπως υποστηρίζει ο Χατζηγεωργίου όλα τα μαθήματα θα μπορούσαν να παρουσιαστούν με βάση κάποια ιστορία (Χατζηγεωργίου, 2002).

Για παράδειγμα σε σχέση με τις φυσικές επιστήμες η εμπλοκή της λογοτεχνίας στην προσέγγιση τους τονώνει το ενδιαφέρον των παιδιών που επιζητούν σύνδεση των γνώσεων που προσφέρει το σχολείο με το μικρόκοσμό τους.

Παράλληλα η κατανόηση ενός σχετικού λογοτεχνικού κειμένου φαίνεται να προϋποθέτει ένα μίνιμουμ γνώσεων για τα γεγονότα που αυτό διαπραγματεύεται υποστηρίζει η Γιαννικοπούλου (2005).

Επίσης μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η σύγκλιση ανάμεσα στη λογοτεχνία και την επιστήμη που συντελείται ορισμένες φορές με ιδιαίτερη επιτυχία στο χώρο του εικονογραφημένου παιδικού βιβλίου⁵ συλλαμβάνεται στον ονειρικό κόσμο της φαντασίας και της αποκλίνουσας σκέψης.

Η δημιουργική αξιοποίηση⁶ των οικολογικών ιστοριών και παραμυθιών προσφέρει καθημερινά στη σχολική τάξη ποικίλες εμπειρίες για γνωριμία και διερεύνηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Μέσα από την ιστορία που φτάνει στα παιδιά με την αφήγηση ή την ανάγνωση και συμμετέχοντας σε ποικίλες δημιουργικές δραστηριότητες μέσα και έξω από το χώρο του σχολείου επαναπροσεγγίζεται το περιβαλλοντικό θέμα ή πρόβλημα. Οι μικροί μαθητές μιμούμενοι τους ήρωες της οικολογικής

⁴ Βλ. Καρπόζηλου, Μ. (1994). Το παιδί στην χώρα των βιβλίων. Αθήνα: Καστανιώτης σσ 89 - 147

⁵ Βλ. Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (2006), Το εικονογραφημένο βιβλίο δεν είναι μόνο για μικρά παιδιά, Αθήνα: Παπαδόπουλος, Γιαννικοπούλου, Α., (2008) Το σύγχρονο εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο Αθήνα: Παπαδόπουλος

⁶ Για την αξιοποίηση των παραμυθιών στη σχολική τάξη βλ. Αναγνωστόπουλος, Β. Δ., (1997) *Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού*, Αθήνα: Καστανιώτης σσ. 214 – 230, Ηλία, Ε., (2007) επιμ., Η παιδική λογοτεχνία στην Εκπαίδευση, Βόλος: Εκδ. Εργ. Λόγου και Πολιτισμού Παν. Θεσσαλίας., Leon, R., (1994), *Littérature de jeunesse a l' école*, Paris: Hachette, *Τσίτσοςπεργκερ Χ. (1994) Τα παιδιά παίζουν παραμύθια*, Αθήνα: Πατάκης

ιστορίας με την ομάδα των συνομηλίκων τους, προβληματίζονται σχετικά ,παίρνουν αποφάσεις και αναλαμβάνουν δράσεις, στα πλαίσια των δυνατοτήτων τους για την προστασία του τοπικού τους περιβάλλοντος με αποτέλεσμα να δομούν φιλοπεριβαλλοντικές στάσεις και συμπεριφορά.

Οι σύγχρονες ιστορίες με οικολογικό προβληματισμό βοηθούν ιδιαίτερα το μικρό παιδί:

Να αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα αλλά και να διακατέχεται από μια τάση αισιοδοξίας.

Να παρακολουθεί την οργάνωση και την ανάληψη δράσεων, κυρίως παιδιών, για τη σωτηρία του περιβάλλοντος , γεγονός που λειτουργεί σαν πρότυπο και οδηγεί σε προβληματισμό για ανάληψη σχετικών συλλογικών δράσεων.

Να μνησθεί στο αειφορικό πρότυπο διαχείρισης του περιβάλλοντος.

Μετά το τέλος της ανάγνωσης, τα παιδιά καλούνται ακόμα να προτείνουν νέους τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων των βασικών ηρώων, να τους συμβουλεύσουν, ή να δημιουργήσουν τις δικές τους ιστορίες. Κατά την Αναγνωστοπούλου η αφηγόμενη ιστορία αποβαίνει στήριγμα άρθρωσης του λόγου, του θεατρικού παιχνιδιού, της αναπαράστασης, της δραματικής έκφρασης και άλλων εμπνευστικών δραστηριοτήτων. Οι λέξεις ,οι ήχοι, οι μυθιστορηματικές και παραμυθιακές καταστάσεις και οι εικόνες οδηγούν , μέσα από τη συμβολική τους λειτουργία, τα παιδιά να αισθανθούν σε συνάφεια με το άλλο των κειμένων και με τον άλλον, τον ήρωα του παραμυθιού ή της ιστορίας, που γίνεται ένα άλλο εγώ του εαυτού τους .

Μέσα από την αφήγηση και τις σχετικές δημιουργικές δραστηριότητες στην τάξη , το παιδί δε γίνεται μόνο ο ήρωας του παραμυθιού αλλά και το δάσος, ο άνεμος, το δέντρο που σείεται από την καταιγίδα. Με όλες του τις αισθήσεις σε λειτουργία γεύεται μέσα από τα κείμενα αυτό που είναι ταυτόχρονα κρυφό και απροκάλυπτο.

Μετά την ανάγνωση των παραμυθιών τα παιδιά μπορούν να «παίζουν» ανιχνεύοντας πολλά επίπεδα, γιατί τα ίδια τα παραμύθια «παίζουν» σε πολλά και διαφορετικά επίπεδα.

Όλ' αυτά τα διαφορετικά επίπεδα που οδηγούν τα παιδιά – αναγνώστες – ακροατές του παραμυθιού σε επιμέρους κατακτήσεις χρειάζονται χρόνο και κατάλληλες εμπνευστικές δημιουργικές δραστηριότητες για να ωριμάσουν μέσα τους.

Η λογοτεχνική ιστορία προσφέρει στα παιδιά τα υλικά της μυθοπλασίας – πρόσωπα, καταστάσεις, δομές αφήγησης, σενάρια -,τα οποία στη συνέχεια κατά βούλησιν ,θα χρησιμοποιήσουν, θα εφαρμόσουν ή θα τροποποιήσουν. Συχνά τα παιδιά αφού ακούσουν τις ιστορίες, εκφράζουν ματαιώσεις, δυσαρέσκειες ή παράπονα είτε για το τέλος της ιστορίας είτε για την δράση των προσώπων κ.ά. Οι ματαιώσεις αυτές μπορούν να εκληφθούν ως κίνητρο από τον εκπαιδευτικό, να παρακινήσουν τα παιδιά, να πάρουν πάνω τους τη ροή της ιστορίας, τη δράση των προσώπων, ή να αντιστρέψουν τις καταστάσεις, να «φτιάξουν», δηλαδή, με τη σειρά τους κείμενα.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι λογοτεχνία , το παιχνίδι και το παιδί βρίσκονται ανάμεσα στη φαντασία και την πραγματικότητα και η φαντασιακή δραστηριοποίηση προκαλείται μέσα από τη συνάντησή του εαυτού μας με το πραγματικό.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΟΙΚΟΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ»

A. Τα βιβλία

Η βιβλιοθήκη εμπλουτίζεται με παιδικά βιβλία που επικεντρώνονται σε περιβαλλοντικά θέματα. Επίσης μπορεί ενδεχομένως να περιέχει βιβλία που η φύση (ζώα, φυτά) αξιοποιείται ως μέσο για να μεταφερθούν άλλα μηνύματα και αξίες.

Μία οικοβιβλιοθήκη περιλαμβάνει :

- σύγχρονα παραμύθια και μικρές ιστορίες για παιδιά πρωτοσχολικής ηλικίας
- παιδική ποίηση με έμφαση στη σύγχρονη δημιουργία
- λογοτεχνικά βιβλία για παιδιά 9 – 12 ετών
- Βιβλία γνώσης
- Παιδαγωγικά παιχνίδια
- CD και DVD

Ενδεικτικά παρουσιάζουμε μικρό κατάλογο⁷ οικολογικών παιδικών βιβλίων.

1. Σιλβερστάιν Σελ, Το Δένδρο που έδινε, Δωρικός
2. Giono Jean, Ο άνθρωπος που φύτευε δένδρα, Παπαδόπουλος
3. Παναγιωτοπούλου Λίτσα, Ένα δέντρο, ζητάει αυλή, Μίνωας
4. Ινκίφ Διμίτρι, Το δέντρο, που το λέγανε Φίλιο, Πατάκης
5. Χορτιάτη Θέτη, Τα δέντρα μας, Πατάκης
6. Καντζόλα – Σαμπατάκου Β., Το δάσος που το 'σκασε, Μίνωας
7. Τασάκου Τζέμη, Το χρυσόδεντρο που τραγουδούσε, Κέδρος
8. Τριβιζάς Ευγένιος, Τα τρία μικρά λυκάκια, Μίνωας
9. Χατόγλου Φρόσω, Τέσσερις εποχές στη μικρή μου ζωή, Σύγχρονη εποχή
10. Δημουλίδου Χρύσα, Η φαντασμένη τριανταφυλλιά, Λιβάνης
11. Μπουλιώτη Χρήστου, Η χελωνίτσα Καρέτα – Καρέτα και το παλιό φολκσβάγκεν, Παπαδόπουλος
12. Τασάκου Τζέμη, Η μοναχική φώκια και το παλτό της κυρίας Προέδρου, Κέδρος
13. Τασάκου Τζέμη, Εγώ ο Κανέλος, Κέδρος
14. D. Sheldon – G. Blythe, Το τραγούδι της φάλαινας, Ρώσσης
15. Ελενα Αρτζανίδου, Στην αγκαλιά της θάλασσας, Ελληνικά Γράμματα
16. Βλαχοπούλου Στέλλα, Το ψαράκι, που ήθελε να ζήσει, Κέδρος
17. Μάγος Κώστας, Το μυστικό της θάλασσας, Πατάκης
18. Κάσσαρης, Δημήτρης.(2005) Οι χοντρές κυρίες. Αθήνα: Κέδρος
19. Ζαραμπούκα Σοφία, Το Βρωμοχώρι, Κέδρος
20. Μπουλώτης Χρήστος, Η πόλη με το ουράνιο τόξο, Πατάκης
21. Κυριτσόπουλος Αλέξης, Το παραμύθι με τα χρώματα, Κέδρος
22. Στίκα Δέσποινα, Το μαύρο σύννεφο, Πατάκης
23. Μερικά Λένα, Μια ωραία σκουπιδοπαρέα, Μίνωας.
24. Μπουλώτης Χρήστος, Η Σεμέλη διώχνει το Νέφος, Κέδρος
25. Μπουλώτης Χρήστος, Η παράξενη αγάπη του αλόγου και της λεύκας, Κέδρος
26. Πεπονά Μαρία, Ο Δήμαρχος και οι πεταλούδες, Διάπλαση
27. Φακίνου Ευγενία, Ντενεκεδούπολη, Κέδρος
28. Παναγιωτοπούλου Λίτσα, Ένα συννεφάκι διαδηλώνει, Μίνωας
29. Μαντούβαλου Σοφία, Το σύννεφο που έβαλε τα κλάματα, Καστανιώτης
30. Σομέι Γιο, Τίνος είναι ο αέρας, Σύγχρονοι ορίζοντες
31. Μάγος Κώστας, Στο Σκουπιδιστάν, Πατάκης
32. Μάγος Κώστας, Το δάσος της ξύλινης ξύστρας, Πατάκης
33. Elschner Geraldine & Bunge Daniela,(2005) Το ψάρι του Χάρη. Καλειδοσκόπιο
34. Περιστεράκη – Ψυχογιού Αναστασία, Η ιστορία του νερού. Σύγχρονη εποχή
35. Κοντολέων Μάνος, Η Γη το σπίτι μου, Εστία
36. Σβορώνου Ελένη, Ο Τζιτζικο – Περικλής, Υπουργός Φύσης, Μεταίχιμο
37. Σβορώνου Ελένη, Ο Τζιτζικο – Περικλής και η Πέμπτη εποχή του χρόνου, Μεταίχιμο
38. Μάρω Λοίζου, Το μυστικό του ασημένιου πλανήτη, Πατάκης
39. Τασάκου Τζέμη, Ο κόκκινος γίγαντας, Κέδρος
40. Ματούλα Τόλκα, Η κυρία Ανακύκλωση και οι φίλοι της, Λιβάνης
41. Νίκος Κανάκης, Ο λόφος με τους κορυδαλλούς, Πατάκης
42. Κοντολέων Μάνος, Η ιστορία του σκύλου... θα δείξει, Πατάκης
43. Κοντολέων Μάνος, Ο Εέ από τα' άστρα, Καστανιώτη
44. Κοντολέων Κατερίνα, Όσο υπάρχουν γάτοι, Καστανιώτης
45. Κοκκαλίδου – Ναχμία Νίνα, Τι νέα κύριε γάτε;, Μαλλιάρης – Παιδεία
46. Καίστνερ Έριχ, Η συνέλευση των ζώων, Πατάκης
47. Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, Σαν το σκύλο με τη γάτα, Κέδρος
48. Γρηγοριάδου - Σουρέλη Γαλάτεια, Εμένα με νοιάζει, Πατάκης
49. Μπόντης Γιώργος, Λαμπερά Αγκάθια, Πατάκης
50. Νταν Κόλιν, Το δάσος του Φάρδινγκ, Πατάκης

⁷ Μέρος του καταλόγου που έχει συνταχτεί από την γράφουσα για τους εκπαιδευτικούς του νομού Ευβοίας στα πλαίσια της εκπόνησης προγραμμάτων περιβαλλοντικής αγωγής με θέμα «Οικολογικά παραμύθια», «Οικοαναγνώσεις», «Οικοβιβλιοθήκη»

51. Ντούμπωφ Νικολάι, Διακοπές στο δάσος, Ψυχογιός
52. Ανεζίνη – Λεράκη Γεωργία, Σαν αλήθεια και σαν θαύμα, Κέδρος
53. Βαρελά Αγγελική, Φιλενάδα Φουντουκιά μου, Πατάκης
54. Ξανθούλης Γιάννης, Ανέβα στη στέγη να φάμε το σύννεφο, Καστανιάτης
55. Μέλβιν Μπέρτζες, Η κραυγή του λύκου, Πατάκης
56. Φατσέα Ελένη, Ζώα της Ελλάδας στο κόκκινο, Διάπλαση.

B. Εισαγωγικές δραστηριότητες

Η Οικοβιβλιοθήκη μπορεί να ξεκινήσει τη λειτουργία της με μια μεγάλη γιορτή στην οποία θα είναι καλεσμένοι όλοι οι μαθητές του σχολείου και σε ομάδες ανάλογα με την ηλικία τους θα λάβουν μέρος σε δραστηριότητες όπως:

- Τα εγκαίνια της βιβλιοθήκης
- Τα βαπτίσια της βιβλιοθήκης μας .

Δημιουργούμε ένα πολυσύνθετο όνομα που να εκφράζει τη βιβλιοθήκη μας και τις δραστηριότητες της

- Διακόσμηση της βιβλιοθήκης .

Φτιάχνουμε ζωγραφιές και προγραμματίζουμε εργαστήρια κατασκευών για να τη στολίσουμε.

- Συζητήσεις .

Συζητάμε για τα θέματα των βιβλίων και δημιουργούμε ένα κατάλογο περιβαλλοντικών θεμάτων. Επίσης ανταλλάσσουμε απόψεις για τις δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσα και έξω από το σχολείο και προχωρούμε σε ένα πρώτο προγραμματισμό

- Σήμανση των βιβλίων της Οικοβιβλιοθήκης.

Επιλέγουμε σύμβολα από το περιβάλλον, τα ζωγραφίζουμε και τα τοποθετούμε έξω από τα οικολογικά βιβλία για να τα ξεχωρίζουμε.

- Παιχνίδια με θέμα βιβλίο και περιβάλλον
- Δρώμενο από την περιβαλλοντική θεματολογία
- Κατανομή αρμοδιοτήτων, χωρισμός σε ομάδες

Γ. Προτεινόμενες δράσεις

α. Δράσεις εκτός σχολικού χώρου

1.Επισκέψεις σε χώρους όπου δημιουργείται ή διακινείται το βιβλίο

- σε βιβλιοπωλείο
- σε Δημόσια βιβλιοθήκη σε εκδοτικό οίκο
- σε τυπογραφείο
σε μια οργανωμένη βιβλιοθήκη για παιδιά και νέους (π.χ. Παιδική βιβλιοθήκη Εθνικού κήπου, Κέντρο παιδικού και εφηβικού βιβλίου, Βιβλιοθήκη Γυμνασίων - Λυκείων)
- Συμμετοχή σε σχετικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα

2.Γνωριμία με επαγγελματίες του βιβλίου όπως βιβλιοπώλη, βιβλιοθηκονόμο, κριτικό βιβλίου, εικονογράφο κ. ά.

3. «Συνάντηση... με τη φύση».Δραστηριότητες σε επιλεγμένους φυσικούς χώρους

- Πεζοπορία σε φυσικό χώρο σαν και αυτό που συναντάμε στα βιβλία ή στον κοντινό προς το σχολείο μας φυσικό χώρο.
- «Η βιβλιοθήκη ταξιδεύει ...στη φύση και στην πόλη»Προτάσεις για αναγνώσεις στο αλσάκι της γειτονιά του σχολείου, στην ακρογιαλιά ή σε εξωτερικό χώρο στη πόλη. Αξιοποίηση των ιστοριών μέσα από την αισθητική αγωγή και το θεατρικό παιχνίδι. Παιχνίδια ανακάλυψης του περιβάλλοντος.
- Οργάνωση γιορτής βιβλίων σε φυσικό χώρο (αυλή, πράσινο χώρο κ.ά.)

β. Η Οικοβιβλιοθήκη μας «ζωντανεύει».

1. Δραστηριότητες που στοχεύουν στην οργάνωση και λειτουργία της βιβλιοθήκης
Οργάνωση διαδικασίας δανεισμού

Οργάνωση ταμπλό επικοινωνίας όπου θα αναρτώνται πληροφορίες για τα βιβλία και τις δραστηριότητες κ.ά.

Προβληματισμός και δράσεις για τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης με οικολογικά βιβλία για όλες τις ηλικίες

Προκήρυξη διαγωνισμών με στόχο την ευαισθητοποίηση των παιδιών σε περιβαλλοντικά θέματα και την ενθάρρυνση τους για δανεισμό σχετικών βιβλίων

Αισθητική παρέμβαση στο χώρο της βιβλιοθήκης. Δραστηριότητες που έχουν ως στόχο την βελτίωση του χώρου της βιβλιοθήκης και τη διακόσμησή του

«Η οικοβιβλιοθήκη... γιορτάζει». Προγραμματισμός και οργάνωση γιορτής την παγκόσμια μέρα παιδικού βιβλίου, ποίησης, νερού, μέρα περιβάλλοντος

2. Οργανωμένες δραστηριότητες με βάση τα βιβλία

- Αξιοποίηση βιβλίων. Δημιουργικές δραστηριότητες που ακολουθούν την αφήγηση ή την ανάγνωση βιβλίων

Ζωγραφική απεικόνιση

Κατασκευές(αυτοσχέδιες κούκλες κουκλοθεάτρου, μακέτες κ.ά)

Δραματοποίηση – παιχνίδια ρόλων

Κατασκευή παιδαγωγικού παιχνιδιού βασισμένο σε παραμύθι ή ιστορία

Μεταφορά μέρους του βιβλίου σε κόμικς(Ε & Στ' τάξεις)

- Δημιουργική έκφραση με βάση ένα βιβλίο

Βιβλιοπαρουσιάσεις από μαθητές. Δημιουργία ταμπλό ομαδικής βιβλιοπαρουσίασης

Κατασκευή βιβλιοαινιγμάτων

Παραγωγή κουίζ για ένα βιβλίο, που διαβάστηκε

Διαφημίσεις για ένα βιβλίο

Καταγραφή ιστορίας σε κασέτα

Προετοιμασία ραδιοφωνικής εκπομπής με θέμα τα οικολογικά βιβλία που διαβάσαμε.

- Επικοινωνία με δημιουργούς

Αφιέρωματα σε συγγραφείς που τα βιβλία τους συγκέντρωσαν την προτίμηση των παιδιών

Επιστολή σε συγγραφέα παιδικού οικολογικού βιβλίου

Πρόσκληση συγγραφέα ή εικονογράφου στο σχολείο

- Σχεδιασμός και πραγματοποίηση μικρής έρευνας από τους μαθητές των τάξεων Ε' & Στ' σχετικά για παράδειγμα με τα αναγνωστικά τους ενδιαφέροντα των συμμαθητών τους ή με τις αντιλήψεις τους για περιβαλλοντικές δράσεις κ.ά.

3. «Συναντώντας το περιβάλλον... στο σχολείο». Δραστηριότητες περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης.

Προβολή εκπαιδευτικού DVD με οικολογικό θέμα - συζήτηση και συνεργασία με ειδικό(για τάξεις Ε' & Στ')

Οργάνωση εργαστηρίου παραμυθιού με περιβαλλοντικό θέμα.(για τάξεις Α' & Β')

Συνεργασία με περιβαλλοντικούς φορείς και δανεισμός εκπαιδευτικής βιβλιοθήκης

Συνεργασία με περιβαλλοντική οργάνωση, ή άτομο και πρόσκληση στο σχολείο

Παιχνίδι κρυμμένων περιβαλλοντικών γνώσεων με τη βοήθεια των Βιβλίων Γνώσεων.

«Η Οικοβιβλιοθήκη προτείνει...»Αφιέρωμα της βιβλιοθήκης σε περιβαλλοντικό θέμα (π.χ. λουλούδια, κλιματικές αλλαγές κ.α)

Οργάνωση οικο - χορωδίας .Επιλογή τραγουδιών με θέματα από το περιβάλλον.

4. Οι μικροί «Οικο –συγγραφείς». Δραστηριότητες μυθοπλασίας

Εργαστήριο κατασκευής ιστορίας ή παραμυθιού

Συμμετοχή σε λογοτεχνικό διαγωνισμό

γ. Το βιβλίο στην τάξη

- Συμμετοχή στο τοπικό δίκτυο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης «Οικολογικά παραμύθια» (τάξεις Α & Β)
- Συμμετοχή στο πιλοτικό πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης «Οικοαναγνώσεις» (τάξεις Δ', Ε' & Στ')
- Δημιουργία γωνιάς «οικοβιβλίου»

- Καθιέρωση του δεκάλεπτου ανάγνωσης ή αφήγησης οικολογικής ιστορίας σε εβδομαδιαία βάση.

δ. Περιβαλλοντικές δράσεις

Με αφορμή τις προτάσεις των μαθητών για δράσεις που παρουσιάζονται στα βιβλία μπορούν να προγραμματιστούν βιωματικές δραστηριότητες:

- Η δική μας πράσινη γωνιά. Δίνουμε ζωή σ' ένα φυτό και δημιουργούμε ένα πράσινο χώρο στο σχολείο μας.
- Υιοθεσία χώρου και παρεμβάσεις για την προστασία του
- Αισθητική παρέμβαση στο σχολικό κτίριο(π.χ. ζωγραφική σε τοίχους, διακόσμηση με ζωγραφιές από ιστορίες, με αφίσες βιβλίων κ. ά.)
- Οργανώνουμε περιβαλλοντική δράση σε συνεργασία με άλλους φορείς.(π.χ. περιβαλλοντική οργάνωση , σύλλογο γονέων κ. ά.) στο τοπικό μας περιβάλλον
- Συμμετέχουμε σε οργανωμένη από άλλους φορείς περιβαλλοντική δράση εκπροσωπώντας την Οικοβιβλιοθήκη μας

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε τη σχολική χρονιά 2007 – 8 σε ένα πολυδύναμο Δημοτικό Σχολείο της Χαλκίδας. Η συστηματική προσωπική επικοινωνία και συνεργασία με την παιδαγωγική ομάδα και η παρακολούθηση δραστηριοτήτων με τους μαθητές έφεραν τα πρώτα θετικά μηνύματα, όπως:

Η βιβλιοθήκη του σχολείου εμπλουτίστηκε με οικολογικά βιβλία τα οποία και διαβάστηκαν από μεγάλο αριθμό παιδιών και έγινε ένας χώρος σημαντικός για τη ζωή του σχολείου.

Οι μαθητές συμμετείχαν με ενδιαφέρον και ενθουσιασμό στις δράσεις μέσα και έξω από το σχολείο και αναλάμβαναν πρωτοβουλίες.

Οι γονείς υποστήριζαν σε ικανοποιητικό βαθμό τις δραστηριότητες του σχολείου.

Επιτεύχθηκε το άνοιγμα του σχολείου, τόσο στο τοπικό περιβάλλον με την αξιοποίηση κοντινών προς το σχολείο φυσικών χώρων (άλσος του Καράμπαμπα, ακτή, αυλή του σχολείου, αύλειος χώρος της εκκλησίας, πεζόδρομος μπροστά από το σχολείο), όσο και στο ευρύτερο με τη δημοσιοποίηση του προγράμματος και την παρουσίαση στον τηλεοπτικό σταθμό Σκάι

Τέλος πιστεύουμε ότι όλες οι δραστηριότητες έφεραν τα παιδιά πιο κοντά στο βιβλίο και αφύπνισαν το ενδιαφέρον τους για περιβαλλοντικά θέματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. , «Περιβαλλοντική Αγωγή μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα» στο Θέματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, έκδοση του ΚΠΕ Μουζακίου σ σ 89 – 103*
- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ.,(1997)Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού, Αθήνα : Καστανιώτης,*
- Αναγνωστοπούλου, Δ.,(2002)Λογοτεχνική πρόσληψη, Αθήνα: Πατάκης*
- Αποστολίδου, Β., & Χοντολίδου, Ε.(2004)(επιμ.)Λογοτεχνία και Εκπαίδευση. Αθήνα:Τυπωθήτω*
- Αποστολίδου, Β., & Καπλάνη, Β., & Χοντολίδου Ε.(2004)(επιμ.) Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο. Αθήνα : Τυπωθήτω*
- Γεωργόπουλος, Α.,(2005). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ένας νέος πολιτισμός που αναδύεται, Αθήνα: Gutenberg,*
- Γιαννικοπούλου, Α.,(2005) «Λογοτεχνία και Φυσικές επιστήμες στην Προσχολική Εκπαίδευση. Θεωρητικές αναζητήσεις και πρακτικές εφαρμογές», στο Καλογήρου,Τζ.,Λαλαγιάννη, Κ. (επιμ.)Η λογοτεχνία στο Σχολείο, Αθήνα:Τυπωθήτω.*
- Γιαννικοπούλου, Α., (2008)Το σύγχρονο εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο Αθήνα: Παπαδόπουλος*
- Κ. Egan, (1999) Children' s Mind. Talking Rabbits & Clockwork Oranges. Teachers College Press, New York/London, , σσ. 16 - 17*

- Ηλία, Ε. (2007) επιμ., Η παιδική λογοτεχνία στην Εκπαίδευση, Βόλος: Εκδ. Εργ. Λόγου και Πολιτισμού Παν. Θεσσαλίας.
- Καΐλα, Μ., & Θεοδωροπούλου, Ε., & Δημητρίου, Α. (2005). (επιμ.). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση Ερευνητικά Δεδομένα & Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός. Αθήνα: Ατραπός
- Καλαμπαλίκη, Θ. (2004) «Οικολογικά Παραμύθια» , 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΠΕΕΚΠΕ ιώσιμη Ανάπτυξη, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Τοπικές Κοινωνίες». Αθήνα: εκδ. Ιων
- Καλαμπαλίκη, Θ. (2005). «Η Παιδική Λογοτεχνία στα σχολικά προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπ/σης για παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας.» στο 1^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αιγαίου, Ισθμός Κορίνθου (23 – 25/9/2005)
- Καλαμπαλίκη, Θ. (2007). «Αναζητώντας το πράσινο στη φύση και στα παραμύθια. Πρόγραμμα περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης για μαθητές προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας» στο 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΠΕΕΚΠΕ Εκπαίδευση για την Αειφορία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Κοινωνία – Οικονομία – Περιβάλλον - Πολιτισμός». Αθήνα: εκδ. Καλειδοσκόπιο.
- Καλαμπαλίκη, Θ. (2007). «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Παιδική Λογοτεχνία στο Νηπιαγωγείο» στο Η Παιδική Λογοτεχνία στην Εκπαίδευση (επιμ. Ε. Ηλία), Εργαστήριο Λόγου και Πολιτισμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος
- Καρπόζηλου, Μ. (1994). Το παιδί στην χώρα των βιβλίων. Αθήνα: Καστανιώτης
- Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, (1996) (επ. Κ. Κουλουμπή) Η τέχνη της αφήγησης. Αθήνα: Πατάκης
- Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, (2006) (επ. Τζ. Καλογήρου), Το εικονογραφημένο βιβλίο δεν είναι μόνο για παιδιά. Αθήνα: Παπαδόπουλος
- Léon, R., (1994), Littérature de jeunesse a l' école, Paris: Hachette
- Λιθοζοΐδου, Α. «Διαμόρφωση στάσεων και αξιών φιλικών προς το περιβάλλον στην προσχολική ηλικία. Ψυχολογικές διαδικασίες και μεθοδολογικές προσεγγίσεις» στο 1^ο Συνέδριο Σχολικών Προγρ/των Περ/κής Εκπ/σης Πανεπ. Αιγαίου, Ισθμός Κορίνθου (23 – 25/9/2005)
- Loiseau, S. (1992). *Les rouvoirs du conte*. Paris : Presses Universitaires de France.
- Μπετελχάμ, Μπ. (1995). Η γοητεία των παραμυθιών. Αθήνα: Γλάρος
- Οικονομίδου, Σ. (2000). Χίλιες και μια ανατροπές. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Παπαδάτος, Γ. (1993). Η οικολογία στην Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία , στο Γκίβαλου (επιμ.) Παιδική Λογοτεχνία, Θεωρεία και πράξη (τ. 1^{ος}). Αθήνα: Καστανιώτης
- Ροντάρι, Τζ. (1985). Γραμματική της φαντασίας, Αθήνα: Τεκμήριο
- Σβορώνου, Ε. «Το περιβάλλον στην ελληνική παιδική λογοτεχνία», Διαβάζω τ. 462
- Σεξτου, Π., (2007) Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Αθήνα: Καστανιώτης
- Τσαμπούκου – Σκαναβή, Κ. (2004), Περιβάλλον και Επικοινωνία. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο
- Τσαμπούκου – Σκαναβή, Κ. (2004), Περιβάλλον και κοινωνία, Αθήνα: Καλειδοσκόπιο,
- Τσιλιμένη Τ. (2003), Οι μικρές ιστορίες κατά την εικοσαετία 1970 – 1990, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Τσίτσλοπεργκερ Χ. (1994) Τα παιδιά παίζουν παραμύθια, Αθήνα: Πατάκης
- Φλογαίτη, Ε. (2006). Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Χατζηγεωργίου, Γ., (2002) « Αφήγηση και μάθηση: Θεωρητική θεμελίωση και πρακτικές ιδέες» στο Καΐλα Μ., Καλάβασης Φ., Πολεμικός Ν., Μύθοι, μαθηματικά, πολιτισμοί: Αποσιωπημένες σχέσεις στην Εκπαίδευση, Αθήνα: Ατραπός,